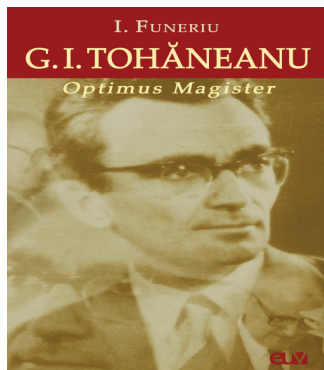

Un portret autentic: I. Funeriu, *G. I. Tohăneanu – Optimus Magister*

Florica Bodiștean*

An Authentic Portret: I. Funeriu, *G. I. Tohăneanu – Optimus Magister*

Dedicat personalității emblematice, întemeietoare și directoare a învățământului filologic timișorean și a școlii timișorene de stilistică, magistrul G. I. Tohăneanu, recentul volum semnat de universitarul Ionel Funeriu și publicat în mai 2017 la Editura Universității de Vest din Timișoara este o carte neconvențională și curajoasă și, prin aceasta, o carte vie. Nu e un volum omagial sau *in honorem...* de care profesorul Tohăneanu a avut parte la împlinirea vârstelor rotunde, de 70 și 80 de ani, prin substanțialele apariții prilejuite tot de Editura Universității de Vest. E o carte destinsă, de convorbiri, amintiri, reflecții, mărturii și mărturisiri convocate toate la *cuvânt* sau, etimologic, „la adunare”, de discursul „din ramă” al autorului, apropiat al profesorului, paradoxal discipolul său cel mai fidel, dar și cel mai emancipat. Cartea probează această relație afectuos-lucidă în primul rând prin „rama” unificatoare, care nu reprezintă un simplu cadru textual – introductiv, incitator, obedient, laudativ, cum ne-am aștepta –, ci e un portativ cel puțin egal ca amplitudine cu al celorlalte „voci” implicate: în primul rând profesorul Tohăneanu, cu care Ionel Funeriu dialoghează pe nu mai puțin de 200 de pagini, dar și foștii studenți, doctoranzii, colegii, colaboratorii, generic vorbind „Elevii”, ale căror

---

* Professor PhD, “Aurel Vlaicu” University of Arad, bodisteanf@yahoo.com

mărturii alcătuiesc cea de-a treia secțiune a volumului, chiar astfel numită. Partea din mijloc, intitulată sugestiv *După douăzeci de ani*, răstimpul dumasian al „așezării lucrurilor”, e o consistentă *Addenda* ce vine să întregască, prin amintirile și reflecțiile personale ale autorului, portretul moral, spiritual, profesional al celui căruia în mediul academic i se spunea pur și simplu *Magistrul*.

De subliniat în primul rând este spiritul absolut dezinhibat, aș spune chiar împotriva prejudecăților și a structurilor instituționalizate, în care a fost concepută această carte. Ea rămâne, de la început și până la sfârșit, admirativă la adresa subiectului său, fără a deveni niciodată encomiastică. Cunosc opinia lui Ionel Funeriu despre sacralizarea care ucide și despre monumentalizarea care dărmă o personalitate, căci reprezentările abstracte și proiectarea în absolut, smulgând-o din planul existenței reale, nu fac altceva decât să-i efașeze reliefurile. Acesta e pericolul pe care el îl evită conștient, făcând din *provocare*, la propriu și la figurat, metoda sa de lucru. La figurat, pentru că ceea ce îl interesează e adevărul Omului cu toate fețele sale; la propriu, pentru că discuțiile purtate cu profesorul Tohăneanu la sfârșitul anilor '90 trebuiau să învingă structurala rezervă a acestuia din urmă față de confesiune și, mai ales, față de confesiunea scrisă.

Convorbirile se poartă pe teme „clasice”, de neocolit pentru devoalarea personalității unui mare om de cultură. Reconstituind traseul devenirii, profesorul Tohăneanu nu contenește să sublinieze cât datorează modelelor (nu modelor!), între care cel dintâi e tatăl, venerat și însoțit în eternitate de „neuitare smerită”, urmat îndeaproape de marii profesori ai Universității bucureștene care i-au fost mentori: Tudor Vianu, Alexandru Rosetti, Iorgu Iordan, Alexandru Graur. Se vorbește apoi despre oamenii providențiali și despre obstructori într-o istorie comunistă abuzivă, despre cum să supraviețuiești „sub vremi”, despre moralitatea intelectualului în relație cu sistemul sau despre subteranele marelui efort de construcție a Filologiei timișorene la începutul anului 1956. Deasupra tuturor, ca o supratemă ce revine obsedant și dă pecetea inconfundabilă a acestei copleșitoare personalități, se află pledoaria, deopotrivă afectivă și științifică, pentru limba latină, limba noastră „paternă”, adică limba strămoșilor. Citind dialogurile, ne amintim, toți foștii „elevi”, mărturisirea de credință a profesorului Tohăneanu răspicată în numeroase împrejurări: „dacă româna este limba noastră maternă, atunci putem spune, cu aceeași îndreptățire și cu aceeași mândrie, că latina înseamnă, pentru obștea românească, limba ei paternă. Îmbogățim astfel și conceptul «patrie», extras din expresia latinească (*terra*) *patria* «pământ al strămoșilor»; actualizăm,

deopotrivă, măreția gravă pe care noțiunea «tată», «părinte», o avea în dreptul roman” (p. 48).

Din axele convorbirilor se încheagă și se rotunjește chiar și implicit, dincolo de declarații și mărturisiri, portretul interior esențializat al Magistrului, definit, cum însuși o spune, de trei elemente: modestia, discreția și sentimentul propriilor margini, înțeles – fapt cu adevărat de ținut minte pentru ceea ce înseamnă sau ar trebui să însemne cercetarea – ca etică a științei adevărate care i-a impus întotdeauna să nu vorbească decât despre ceea ce știe.

Dacă temele confesiunii sunt, cum spuneam, dintre cele „instituționalizate”, modul în care ele sunt conduse e unul atipic. În prezența unui spirit retractil în fața publicității și a denudării, suficient de sensibil pentru a menaja sensibilitatea altora, lui Ionel Funeriu nu-i rămâne decât să poarte discuția „pe muchie”, între incisivitate și diplomație. Vorbind în *Prefață* despre ideea și laboratorul cărții, recunoaște că a avut momente de exasperare când a constatat că mărturisirile smulse cu greu la o discuție preliminară, la o cafea sau la un pahar de vin, sunt cenzurate în răspunsurile pe care profesorul le dădea ulterior în scris întrebărilor sale reformulate tot în scris. Când însă, revăzând un text masiv cules la computer, profesorul se autocenzurează din nou, interviuatorul comite greșeala fatală de a-i spune următoarele: „domnule profesor, de câte ori aștept de la dumneavoastră un răspuns tranșant, fieocoliți întrebarea, fie îmi recitați versuri în loc de răspuns, fie vă refugiați în solemnități” (p. 6-7). În consecință, finalizarea convorbirilor va fi amânată *sine die*, proiectul fiind constrâns să se limiteze în cele din urmă la paginile adunate până la acea dată.

Dacă spiritul critic resentimentar i-a lipsit, din prea mare delicatețe, profesorului Tohăneanu, Ionel Funeriu, în schimb, nu ezită să vorbească deschis despre receptarea critică a Magistrului. Consacrat „detractorilor”, un subcapitol al celei de-a doua secțiuni a cărții oferă o imagine asupra subteranei relațiilor colegiale, asupra animozităților și invidiilor pe care o personalitate de mare relief precum cea a profesorului era imposibil să nu le suscite. Este cel mai surprinzător segment al volumului, despre care autorul și mărturisește că a fost scris după o grea cumpănă, la capătul căreia a biruit gândul că trebuie să urmărească până la capăt și cu orice consecințe miza sub care și-a conceput proiectul memorialistic: reconstituirea onestă, cu respect pentru *altera pars* și în spiritul obiectivității. Dar nu numai acesta e motivul pentru care volumul de față poate fi socotit curajos și scris, cum spuneam, împotriva prejudecăților menajatoare. E vorba în carte despre inevitabilele puncte nevralgice ale învățământului filologic timișorean

aflat în faza sa de începuturi și sub presiunea politicului atotstăpânitor, despre oameni bine și rău intenționați cărora Ionel Funeriu nu se sfiște să le dea numele, despre valori, dar și despre imposturi universitare. Tocmai de aceea, în text se împletesc două registre diferite ale evocării, două stiluri, ambele sincere, ambele asumate, pentru că, dincolo de teritoriul comun trasat de relația discipol – maestru, se întâlnesc aici două individualități pregnante și două voci formate, fiecare cu timbrul său propriu: unul neologic, combativ, critic al interviewerului și altul arhaizant, poetizant, eufemistic al interviuatului. Căci poezia în sine și poezia cuvintelor au constituit pentru profesorul Tohăneanu un fel de „lichid amniotic” în care s-a scăldat întreaga sa existență verbală. Aș spune, parafrazând un cunoscut vers eminescian, că a fost un om care gândea în etimologii și vorbea în poezie, apelând la sensuri subterane, adică istorice, și la intertextualități poetice pe care numai un *insider* le putea percepe.

Deasupra acestui dialogism interior al volumului precumpănește intenția de a reface, sub lumina necruțătoare, dar caldă a zilei de vară, portretul interior al unui mare spirit cu fața sa umană, dincolo de cea științifică și profesională pe care toți discipolii și apropiații săi i-au cunoscut-o. Un om cu dispozițiile sale schimbătoare, cu mâhnirile sale, cu susceptibilitatea sa exagerată, cu excesele sale în general. Din contextul profund realist în care se situează, autorul nu pierde însă nicio clipă din vedere ceea ce rămâne și ceea ce contează, respectiv esența personalității profesorului Tohăneanu, pentru care conceptele de *labor improbus*, de *greu* și *dez-mărginire* nu au fost metafore, ci realități.

Cartea lui I. Funeriu reușește să restituie cu autenticitate imaginea unui Om și a Lumii prin care el a trecut. Fără idealizări, fără tabuuri, cu respect pentru pactul memorialistic și pentru dreapta memorie a Magistrului său, cel care i-a marcat destinul intelectual. Optimus Magister.